

Results. *The development of education of document study in Ukraine can be divided into four stages: the first stage of «Formation» from 1994 to 2003; The second stage of «Unification» from 2004 to 2007; The third stage «Development» from 2008 till 2013; The fourth stage of «Reformation» from 2014 to now. The first stage is characterized by a divergence in the content of the curriculum of domestic higher educational institutions and a certain inconsistency of conceptual approaches to the training of future specialists in the document study profile, as well as the design of Ukrainian document science as an independent science. The second stage was marked by the adoption in 2004 of the state standard of higher education of Ukraine on document study and information activity, which unified the diversity of existing approaches to the process of training specialists. And the inclusion in 2007 of a specialty in the new field of knowledge «Social Communications» became one of the decisive events in the development of education of document study in Ukraine. The third stage is characterized by significant scientific achievements in the husbands of document research and the active development of the direction of specialists document study and information activity training in Ukraine. The peculiarities of the fourth stage of the development of document study are the reformation of the formed, functioning system of training of specialists in the document and information sphere within the specialty «Document Study and Information Activity», consolidation of the new title of the specialty «Information, Library and Archival Affairs».*

Conclusion. *A modern information society needs highly qualified specialists in the document sphere, which are capable of solving the tasks in the context of the socio-economic and information-technological development of the world. Historical and pedagogical studies, devoted to the study of the genesis and the main stages of the development of education of document study in Ukraine, play a significant role in the training of document analysts. Thus, knowledge of the preconditions of formation, stages and patterns of development of document study provides an opportunity to analyze the historical and pedagogical problems of a certain period of time and use the achievements of scientists and teachers in the implementation of high-quality vocational training of specialists document study in accordance with European educational standards and new requirements and needs of the labor market.*

Key words: *document study and information activity; education of document study; documentation profession; competence approach; educational space; professional competencies; retrospective analysis; genesis; Ukraine.*

Одержано редакцією 26.08.2017
Прийнято до публікації 15.09.2017

УДК: 37.017.4-057.875:378.14(045) **БУШНЄВ Юрій Сергійович,**
аспірант Сумського державного педагогічного
університету імені А.С.Макаренка, Україна

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ПОЗНАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. *Висвітлено проблему формування громадянської позиції майбутніх педагогів. Акцентовано увагу освітян на даній проблемі, розглянуто процес познавчальної діяльності в педагогічному коледжі та виокремлено чинники, які визначають особливості формування даної якості особистості майбутнього фахівця.*

Ключові слова: *вищий навчальний заклад; педагогічний коледж; познавчальна діяльність; громадянська позиція; активна життєва позиція; майбутній педагог; професійна підготовка; особистість; теорія виховання; чинники.*

Постановка проблеми. *На сучасному етапі суттєво підвищується роль вищої школи у вихованні громадянина, розширюються соціальні функції, ускладнюються*

завдання й підвищується ступінь відповідальності за якість виховання високосвідомого фахівця-громадянина з активною життєвою позицією. Педагогічна освіта нині є одним із пріоритетних аспектів реформування відповідної галузі.

До викликів освіти XXI століття відносимо надання студентам більшої кількості свобод, у тому числі й тих, що стосуються їхньої активної участі в житті навчального закладу в усіх його проявах – від формування власного професійного статусу під час навчання до участі в різноманітних виховних позанавчальних заходах. Однак слід зазначити, що нинішні студенти педагогічного коледжу мають формувати активну життєву позицію, планувати власний професійний розвиток, брати активну участь у суспільному житті як навчального закладу, так і регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні засади теорії організації процесу виховання студентської молоді досліджують І. Бех, О. Жигadlo, С. Карпенчук, О. Киричук, М. Красовицький, Л. Новікова, С. Савченко, О. Сухомлинська, Н. Щуркова та ін. Питання громадянського виховання студентів у ВНЗ розкривають усвоїх роботах Т. Гребеник, В. Лисенко, Г. Ржевська, І. Соколова, І. Сопівник, Р. Сопівник, О. Шестопалюк та ін. Окремі питання, що присвячені проблемі формування громадянської позиції, викладені в наукових розвідках Л. Бірюк, В. Борисова, В. Вербець, О. Войчун, М. Євтуха, І. Зязюна, Н. Нікітіної, Н. Петрової, І. Прокопенка, В. Сипченко та ін. Проте розроблення проблеми формування громадянської позиції майбутніх педагогів у позанавчальній діяльності педагогічного коледжу досліджена ще недостатньо.

Мета статті – розкрити значущість проблеми формування активної громадянської позиції майбутніх педагогів, розглянути процес позанавчальної діяльності в педагогічному коледжі та виокремити чинники, які визначають особливості формування даної якості особистості майбутнього фахівця.

Виклад основного матеріалу дослідження. Педагогічний коледж є вищим навчальним закладом, що здійснює підготовку за освітньо-кваліфікаційним рівнем «молодший спеціаліст», паралельно надає повну загальну середню освіту. Це свідчить про об'єднання системи школи і вишу в єдиний освітній процес. У закладі функціонує об'єднання класних керівників, систематично проводяться батьківські збори, діє студентське самоврядування, навчальний процес може проводитися за лекційно-семінарською системою. При цьому важливо для створення системи формування активної громадянської позиції майбутніх учителів урахувати особливості підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах I–II рівнів акредитації.

Зважаючи на те, що педагогічні коледжі готують майбутніх учителів початкової школи, формування готовності студентів до роботи з учнями молодшого шкільного віку є пріоритетним. Адже саме в початковій школі мають бути створені умови, що сприятливі для виявлення нахилів і здібностей учнів та їхнього розвитку в процесі навчально-виховної діяльності. Під час навчання в педагогічному коледжі формується майбутній учитель з активною громадянською позицією, що сприяє здійсненню творчої педагогічної діяльності та забезпечує особистісну мотивацію щодо підвищення власного професійного рівня.

Цікавим є твердження В. Сипченка про те, що «сучасний учитель повинен володіти не тільки «набором» професійно-моральних якостей (альтруїзм, терпіння, чуйність, милосердя, повага до учнів, справедливість), що необхідні для здійснення професійно-педагогічної діяльності, але й якостями громадянина своєї країни, мати чітку громадянську позицію» [2, с. 2].

«Необхідно почати формування національної еліти, тобто по-європейськи освічених молодих людей, які мотивовано хочуть жити і працювати у своїй країні. Це неможливо без ефективного управління громадянським вихованням студентів ВНЗ» [1, с. 36]. У цьому

випадку не можна не погодитися з позицією Л. Бірюк, яка зазначає, що «нині, коли інтенсивно здійснюється реформа загальноосвітньої та професійної школи нашої держави як повноправного члена європейського континенту, формується система неперервної освіти, необхідно визначити тенденції основних підходів до професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів» [3, с. 195]. Не слід також виключати сімейне виховання як один із фундаментальних чинників формування активної громадянської позиції, що починається з навчання в початковій школі. Учні початкових класів, які ще не спроможні мислити категоріями про місце і роль своєї країни у світовому культурно-економічному просторі, здатні до елементарного аналізу і синтезу думок батьків, учителя, однокласників про країну, де вони живуть, навчаються. Звичайно, учитель початкових класів добре впорається з виконанням посадових обов'язків без витрати особливих зусиль на формування активної громадянської позиції, бо учні початкової школи в питаннях громадянської активності не є вибагливими. Однак, слід пам'ятати, що активна громадянська позиція є інтегративною якістю особистості, що характеризує викладача в цілому – як людину і фахівця. «Тепер при підготовці кадрів у педколеджі основні зусилля спрямовані не на засвоєння певного обсягу знань і вмінь, що необхідні для навчання й виховання молодого покоління, але й на формування вільної й відповідальної особистості потенційних учителів, вихователів, викладачів, які володіють загальною культурою, прогресивним світоглядом, моральною свідомістю, громадянською відповідальністю та професійною компетентністю» [3, с. 28].

«Основними показниками професійної підготовки в педколеджі є такі: 1) вихідна (базова) освіта; 2) тривалість навчання; 3) співвідношення між теоретичною та практичною підготовкою; 4) співвідношення всередині теоретичної підготовки між складом, обсягом і змістом загальнонаукової, загальнопрофесійної та спеціальної її частини; 5) клас професійних задач, до яких готується майбутній учитель; 6) тип організації навчального процесу» [4, с. 183]. Однак уважаємо, що підходів до визначення кола основних показників професійної підготовки в педколеджі може бути значно більше. «Для успішного здійснення професійної підготовки студентів педколеджів необхідно, щоб:

- знання, які здобуваються, а також умови навчальної діяльності допомагали молодій людині визначитися з вибором напряму свого подальшого професійного становлення у виші;
- у навчально-виховному процесі у студентів в основному закінчилося їхнє професійне самовизначення, тобто сформувалося ставлення до себе як суб'єкта власної професійної діяльності;
- студенти не тільки засвоїли фундаментальні знання з основ наук і відповідні вміння й навички, але й міцно оволоділи спеціальними знаннями, операційною стороною професійної діяльності;
- вони були готові до входження в нову, професійну систему взаємовідносин, упевнено почували себе у виробничій сфері, що зумовлюється сформованими на достатньо високому рівні професійними якостями особистості та навиками соціального і професійного спілкування» [4, с. 184].

Освітня парадигма XXI століття вимагає від професійної підготовки студентів педколеджів ґрунтовності, професійного становлення й самовизначення у процесі навчання, готовності до постійного поповнення теоретичних знань, фундаменталізації здобутих знань і компетентностей в процесі професійної самореалізації. «Мета педагогічного комплексу в цих умовах – сформувати особистість педагога-професіонала, який вільно орієнтується в системах сучасних знань про світ і людину в ньому, здатного до самостійного вибору шляхів навчання свого предмета, до розуміння особистісної унікальності дитини і співпраці з нею» [4, с. 184]. Акцентування уваги на здобутті не банальної суми знань майбутнім педагогом, а на формуванні низки компетентностей, які в майбутньому будуть головним стимулом до

його професійного зростання і самовдосконалення, одним із викликів сьогодення щодо сучасного іміджу молодого фахівця.

Зважаючи на те, що пізнавально-інтелектуальні компетентності є одним зі складників реалізації освітньої функції, слід відзначити, що вміння працювати з різними науковими джерелами, творчо їх осмислювати, аналізувати педагогічні ситуації сприятимуть конкурентоспроможності випускника педколеджу, який в умовах стрімкого плину наукових пошуків зможе орієнтуватися саме з позицій науковості, актуальності та доцільності певної інформації.

З позицій поточного повсякдення доцільно звернутися до Національної рамки кваліфікацій (НРК). З метою узгодженості національної системи освіти з освітніми системами європейських країн відбулося розроблення Національної рамки кваліфікацій (типів освітніх програм, ступенів, кваліфікацій).

Ураховуючи, що «кваліфікаційний рівень – структурна одиниця Національної рамки кваліфікацій, що визначається певною сукупністю компетентностей, які є типовими для кваліфікацій даного рівня» [5, с.1], випускники педагогічних коледжів мають відповідати вимогам НРК та бути носіями переважної більшості компетентностей, визначених у дефініції. Наприклад, молодший спеціаліст – це п'ятий рівень національної рамки кваліфікації. У НРК виокремлено систему компетентностей (знання, уміння (когнітивні й практичні), комунікація, автономність і відповідальність) і визначено узагальнений опис рівня, тобто інтегрованої компетентності, а саме: «здатність розв'язувати типові спеціалізовані задачі в певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування положень і методів відповідної науки й характеризується певною невизначеністю умов» [5, с. 1].

Зазначимо, що вищий навчальний заклад, у тому числі й педагогічний коледж, самостійно визначає як структуру, так і планування позанавчальної діяльності й виховної системи з урахуванням нормативних документів і відповідних методичних рекомендацій. Однак під час планування позанавчальної діяльності головним принципом залишається орієнтація на формування гармонійно розвиненої особистості, яка у процесі навчання підніметься на вищі щаблі соціалізації.

На думку І. Беґа, «виховання – багатофакторний процес, що залежить від низки об'єктивних і суб'єктивних чинників. До об'єктивних чинників слід зарахувати соціально-історичні особливості, культурні традиції країни, прийняту в ній систему освіти. До суб'єктивних – особистісні якості педагогів, рівень їхньої педагогічної майстерності, психологічні особливості та ціннісні орієнтації учасників виховного процесу» [6, с. 2]. Наукове потрактування виховання вченим охоплює його об'єктивні та суб'єктивні характеристики.

Визначення напрямів позанавчальної діяльності завжди закономірно детерміноване часом, що диктує пріоритети в патріотичному, громадянському, моральному вихованні. Суспільна ідеологія окремого історичного періоду диктує змістове наповнення програм соціально-гуманітарних дисциплін, які у принципі не повинні бути політично заангажованими й орієнтуватися переважно на загальнолюдські цінності. «Формування громадянської позиції особистості здійснюється в межах процесу самовизначення і за змістом співпадає з ним, включаючи пізнавальну складову (засвоєння соціального досвіду, матеріальної і духовної культури суспільства) та діяльнісно-практичну (включення особи в суспільно корисну діяльність)» [7, с. 5]. У контексті даної теми за доцільне вважаємо вказати на те, що процес самовизначення особистості є багатоаспектним і за певними напрямками починається в дитинстві – від дошкільного закладу до початкової школи, а надалі лише набуває більш свідомого обґрунтування (до обрання майбутньої професії). Саме свідомий вибір педагогічної професії і можна

назвати одним із проявів самовизначення. «Формування громадянської активності майбутніх учителів нині набуває особливої актуальності. Це дає можливість сучасним педагогам усвідомити і визначити цілі, методи та завдання громадянського виховання майбутньої еліти» [8, с. 364].

Актуальність формування громадянської активності майбутніх учителів проєктується на необхідність вироблення громадянської небайдужості в учнів, починаючи з початкової школи. Саме педагог із високим рівнем громадянської свідомості спроможний конкретно і змістово визначити комплекс заходів щодо громадянського виховання, але майбутня (і теперішня) еліта – це теж інтегративне поняття. Адже представник еліти – це всебічно розвинена особистість, яка не зупиняється на шляху до самовдосконалення й самоосвіти, що спричинені саме її чіткою самоідентифікацією. І природно, що осередком формування національної еліти є саме ВНЗ.

Позанавчальна діяльність студентів є важливим чинником професійного зростання й виступає однією з підсистем навчально-виховного процесу ВНЗ [9], яка відіграє важливу роль у формуванні особистості, її розвитку й самореалізації. Організація змістового дозвілля молоді в позанавчальний час у ВНЗ, особливо педагогічних, сприяє формуванню сучасного фахівця, учителя нової формації. Безпосередня участь в організації позанавчальної роботи не лише мотивує майбутніх фахівців до формування певних умінь і навичок, а й сприяє самоосвіті, самовихованню, саморозвитку. Широкий спектр колективних, групових та індивідуальних заходів, що спрямовані на формування активної громадянської позиції, забезпечить високий рівень сформованості патріотичного складника у формуванні майбутнього вчителя, що на сучасному етапі становлення громадянського суспільства досить вагомо.

Позанавчальна робота охоплює: роботу предметних гуртків, секцій, об'єднань за інтересами, студентських (учнівських) клубів, ініціативних груп, створених молодіжних громадських організацій і фондів. Ставши студентом, особистість отримує новий соціальний статус, відбувається кардинальна зміна діяльності й змінюється її формат, утворюється самостійність і свобода вибору, досягається у процесі навчання громадянська зрілість [10, с. 150], адже «студентський вік має особливу специфіку формування вікових і соціальних новоутворень» [11, с. 120].

Плануючи процес формування активної громадянської позиції майбутніх викладачів у процесі позанавчальної роботи педагогічного коледжу доцільно визначитися з потенційними можливостями ВНЗ. Звичайно, навчальні заклади самостійно обирають форми і методи організації позанавчальної роботи, а педагогічні працівники коледжу, визначаються на власний розсуд із засобами і методами зазначеної діяльності. При цьому слід зважати, що в організації даного процесу за основу вважаються відповідні нормативно-правові акти і рекомендації.

Важливою особливістю формування активної громадянської позиції майбутніх фахівців є рівень готовності працівників закладу до організації даного процесу, усвідомлення ними його необхідності в контексті соціальних, економічних, екологічних, соціокультурних і футурологічних змін. При цьому слід забезпечити систематичне, цілеспрямоване підвищення рівня готовності працівників закладу до результативної організації позанавчальної діяльності в педагогічному коледжі. Зважаючи на це, для працівників навчального закладу проводяться методичні об'єднання, семінари-практикуми, консультативні години, на яких відбувається обговорення організаційних моментів, здійснюється розроблення пам'яток керівникам ініціативних груп, рекомендацій працівникам закладу, порад студентам. Особливу увагу при цьому слід приділити заохоченням як одному з аспектів мотивації учасників освітнього процесу.

Результативнішою буде діяльність щодо формування активної громадянської позиції у випадку, коли досягнуто домовленості, налагоджено співпрацю викладачів і

студентів. У ВНЗ позанавчальна діяльність має базуватися на роботі студентського самоврядування, охоплювати всі курси, сприяти реалізації молодіжної ініціативи. Співуправління в організації даного процесу суттєво сприяє підвищенню його результативності.

Збагачення змісту професійної підготовки щодо формування активної громадянської позиції майбутніх учителів здійснюється шляхом спрямування позанавчальної діяльності на відповідні теоретичні знання та практичні навички. До плану виховної роботи закладу варто включати ряд заходів, які складуть основу формування активної громадянської позиції майбутніх фахівців та сприятимуть зацікавленості студентів у підвищенні власного рівня сформованості зазначеної якості особистості, а саме: «круглі столи», «мозкові штурми», клуби за інтересами з наперед окресленим колом (а не переліком) актуальних питань, дискусійні клуби.

Саме у процесі позанавчальної роботи вищих навчальних закладів, у тому числі й I-II рівнів акредитації, результативно вирішуються специфічні завдання підготовки майбутніх учителів до організації позанавчальної діяльності під час власної професійної діяльності. У реальній практичній діяльності відбувається орієнтація майбутніх учителів на самоорганізацію й здобуття організаційних навичок у проведенні позанавчальної діяльності щодо сприяння формуванню активної громадянської позиції вихованців. Упровадження в позанавчальну діяльність педагогічних коледжів певного організаційно-педагогічного забезпечення стане підґрунтям для створення відповідних сприятливих умов із метою формування даної інтегративної якості майбутніх учителів.

У процесі участі в безпосередній організації позанавчальної діяльності має відбуватися засвоєння результативних форм і методів зазначеної діяльності щодо формування активної громадянської позиції майбутніх учителів. Одним із пріоритетних напрямів позанавчальної діяльності є неформальне навчання, під час якого майбутні молодші спеціалісти мають поглибити знання, підвищивши власний рівень громадянської освіченості.

Окремо слід відмітити заходи, що спрямовані переважно на формування певних якостей особистості, що притаманні громадянину з активною життєвою позицією. Ураховуючи важливість практичного складника формування майбутніх фахівців, акцентуємо увагу на заходах, що забезпечать формування практичних умінь щодо формування активної громадянської позиції. Робота щодо формування громадянської позиції майбутніх учителів у позанавчальній роботі педагогічного коледжу має, на нашу думку, здійснюватися поетапно, що й доцільно передбачити у відповідній моделі зазначеного процесу.

На початку навчання в педагогічному коледжі позанавчальна діяльність спрямована переважно на формування першого структурного компонента громадянської активності майбутніх учителів (інтелектуально-знаннєвого), наступним кроком у даному процесі формування даної якості особистості є робота щодо формування другого (особистісно-мотиваційного) і третього (дієво-практичного) структурних компонентів, а наприкінці навчання отримані знання й уміння закріплюються під час проходження педагогічної практики та реалізації власних соціально-громадських проектів. Чітка орієнтація педагогічної громадськості на підвищення власного рівня сформованості активної громадянської позиції та сприяння формуванню її у своїх колег, друзів і вихованців має надзвичайно важливе значення.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Підсумовуючи, можна зазначити, що під час розроблення моделі формування активної громадянської позиції майбутнього вчителя в позанавчальній діяльності педагогічного коледжу слід ураховувати чинники, які визначають особливості формування даної якості особистості майбутнього фахівця, а саме: особливості професійної підготовки фахівців освітньої галузі (оволодіння спеціальними

професійними знаннями й уміннями з педагогіки, що отримані під час навчального процесу і позанавчальної діяльності та сприяють формуванню активної громадянської позиції майбутнього вчителя); вікові й індивідуальні особливості студентів (ускладнення соціального буття даної соціальної групи, значні відмінності в індивідуальних темпах розвитку, властивості особистості); виховні можливості педагогічного навчального закладу щодо формування активної громадянської позиції майбутніх учителів у позанавчальній роботі педагогічного коледжу (специфічне позанавчальне середовище, сприятливе для формування активної громадянської позиції майбутніх фахівців); громадянська позиція освітян закладу (громадська робота викладачів і працівників коледжу на рівні закладу, міста, регіону і країни, їхня громадянська активність).

Зважаючи на зазначене, проведення наукових досліджень щодо формування громадянської позиції майбутніх учителів у позанавчальній діяльності педагогічного коледжу є тим напрямом, який має забезпечити розроблення методологічних, теоретичних і методичних засад підготовки вчителів нової генерації. Сучасний учитель здатен вибудувувати чи змінювати власну професійну траєкторію, бути конкурентоздатним на ринку праці, відповідати вимогам замовників освітніх послуг. Саме на наукових аспектах формування активної громадянської позиції майбутніх фахівців й акцентуємо увагу в подальших матеріалах дослідження.

Список використаної літератури

1. Гребеник Т. В. Управління процесом громадянського виховання студентів вищого навчального закладу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06 / Т. В. Гребеник. – Суми, 2011. – 283 с.
2. Сипченко В. І. Громадянська позиція майбутнього вчителя (теоретичний аспект) [Електронний ресурс] / В. І. Сипченко // е-журнал «Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку». – 2008. – В. 1. – Режим доступу: http://www.intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n1_2008_st_4/
3. Бірюк Л. Нові підходи до професійної підготовки майбутнього учителя початкової ланки освіти : матеріали Міжнародної науково-методичної конференції (до 170-річного ювілею) [«Підготовка вчителя початкової школи в умовах нової парадигми освіти»], (м. Київ, 1–2 квітня 2004 р.). – Київ, 2004. – С. 195–198.
4. Коваль І. Професійна підготовка студентів педагогічного коледжу / І. Коваль // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2014. – № 10 (Ч.1). – С. 180–188.
5. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1341. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-p>
6. Бех І. Д. Особистісно-орієнтована модель виховання як науковий конструкт [Електронний ресурс] / І. Д. Бех. – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/3/vypusk_21.pdf
7. Крымова Д. А. Анализ особенностей структуры гражданской позиции : материалы II Междунар. науч. конф. [«Психология : традиции и инновации»], (г. Самара, март 2016 г.). – Самара : ООО «Издательство АСГАРД», 2016. – С. 29–32.
8. Войчун О.В. Особливості виховання громадянської активності майбутніх вчителів (на прикладі спеціальності «Фізичне виховання») / О. В. Войчун // Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету : збірник наукових праць звітної-наукової конференції викладачів університету за 2012 рік, 9-10 лютого 2013 року / укл. Г. І. Волинка, О. В. Уваркіна, О. П. Ємельянова. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – С. 364–366.
9. Кондратенко Г. Професійне становлення майбутнього фахівця в позанавчальній діяльності вишу [Електронний ресурс] / Г. Кондратенко, С. Черніков // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. – 2013. – Вип. 121 (2). – С. 33–37. – Режим доступу : http://www.kspu.kr.ua/download/conf2013/section3/article_kondratenko_shernikov.pdf.
10. Михайліна Ю. О. Психолого-педагогічні особливості організації процесу формування готовності майбутніх архітекторів до проектно-технічної діяльності / Ю. О. Михайліна // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2013. – Вип. 5. – С. 146–151. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDU_2013_5_30
11. Вітвицька С. С. Студент як об'єкт-суб'єкт педагогічної діяльності / С. С. Вітвицька // Основи педагогіки вищої школи : підручник. – Київ, 2011. – С. 105–132.

References

1. Hrebenyk, T. V. (2011). *Management of the process of civic education of students of higher educational institutions*. Sumy (in Ukr.)
2. Sypchenko, V. I. (2008). Civic Position of the Future Teacher (Theoretical Aspect). *Pedahohichna nauka: istoriia, teoriia, praktyka, tendentsii rozvytku (Pedagogical science: history, theory, practice, trends of development)*, 1. Retrieved from http://www.intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n1_2008_st_4/ (in Ukr.)
3. Biriuk, L. (2004). New approaches to the professional training of the future teacher of elementary education. *Pidhotovka vchytelia pochatkovoї shkoly v umovakh novoi paradyhmy osvity (Preparation of elementary school teacher in the conditions of a new paradigm of education)*, 195–198 (in Ukr.)
4. Koval, I. (2014). Professional training of students of pedagogical college. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia (Problems of preparing a modern teacher)*, 10, 180–188 (in Ukr.)
5. Cabinet of Ministers of Ukraine. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п> (in Ukr.)
6. Bekh, I. D. Personality-oriented model of education as a scientific construct. *Pedahohichni problemy silskoi shkoly (Pedagogical problems of rural school)*, 21. Retrieved from http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/3/vupysk_21.pdf (in Ukr.)
7. Krymova, D. A. (2016). Analysis of the structure of the civil position. *Psykholohyia: tradytsyy y ynnovatsyy (Psychology: traditions and innovations)*, 29–32 (in Russ.)
8. Voichun, O. V. (2013). Features of upbringing of civic activity of future teachers (on an example of specialty «Physical education»). *Yednist navchannia i naukovykh doslidzhen – holovnyi pryntsyv universytetu : zbirnyk naukovykh prats zvitno-naukovoї konferentsii vykladachiv universytetu za 2012 rik (Unity of studying and research - the main principle of the university: a collection of scientific works of the report-scientific conference of university teachers for 2012)*, 364–366 (in Ukr.)
9. Kondratenko, H., & Chernikov, S. (2013). Professional development of the future specialist in extra-curricular activities. *Naukovi zapysky Kirovohradskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka (Scientific notes of the Volodymyr Vynnychenko Kirovograd State Pedagogical University)*, 121 (2), 33–37 (in Ukr.)
10. Mykhailina, Yu.O. (2013). Psychological-pedagogical peculiarities of organization of the process of forming the readiness of future architects for design and technical activities. *Visnyk Zhytomirskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka (Bulletin of Zhytomyr State University named after Ivan Franko)*, 5, 146–151 (in Ukr.)
11. Vitvytska, S. S. (2011). Student as an object-subject of pedagogical activity. *Fundamentals of higher education pedagogy*. Kyiv (in Ukr.)

Abstract. *Bushnev Yu. S. Formation of the civil position of future pedagogues in personal activity.*

Introduction. *Nowadays, the issue of educating a specialist-highly-conscious citizen with an active life position is actualized. Pedagogical education is facing the problem of providing students with more freedom, which allows to form an active life position of youth in public life and plan their professional development.*

Purpose – *to reveal the significance of the problem of forming an active civic position of future teachers, consider the process of extracurricular activities in the pedagogical process and identify the factors that determine peculiarities of the formation of this quality of a future specialist's personality.*

Results. *There has been carried out an analysis of the conditions, which form a personality of a future teacher with an active civic position while studying in a pedagogical college; outlined the main indicators of his or her professional training. The basic competences of a future teacher according to the specified in the normative documents qualification level have been described. The analysis of the content and main directions of extra-curricular activities of an educational establishment have been analyzed, the role of civic activity within future teacher's professional activity, and the importance of extra-curricular activities of students in their further professional growth have been described. The features of planning and organizing extra-curricular activities of students in a pedagogical college in the framework of forming their active civic position have been outlined.*

Originality. *For the first time, there have been determined the factors which define the effectiveness of the process of formation of an active civic position of future teachers in the process of professional training, there have been analyzed peculiarities of the organization of this process in a pedagogical college.*

Conclusion. *The factors that determine the peculiarities of forming future specialist's civic position have been outlined, those are: peculiarities of the professional training of specialists in the educational sphere; age and individual characteristics of students; educational possibilities of a pedagogical educational institution, regarding the formation of future teacher's active social position in extracurricular work of a pedagogical college; civic position of the educational institution's teaching staff. Considering this, it is worthwhile to ensure the development of methodological, theoretical and methodical principles for the training of teachers of new generation.*

Key words: *institution of higher education; pedagogical college; extra-curricular activities; civic position; active life position; future teacher; professional training; personality; theory of education; factors.*

*Одержано редакцією 08.09.2017
Прийнято до публікації 15.09.2017*

УДК 377.3 (045)

ГЕРАСИМОВА Наталія Євгенівна,
кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології, ННІ педагогічної освіти, соціальної роботи і мистецтва, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна;

ГЕРАСИМОВА Інна Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології, транзактний аналітик, ННІ педагогічної освіти, соціальної роботи і мистецтва Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

ОСОБИСТІСНА КОНФЛІКТНІСТЬ: ОСОБЛИВОСТІ, РІЗНОВИДИ

Анотація. *Розглянуто підходи до вивчення особистісної конфліктності в сучасній і зарубіжній психології. Проаналізовано показники особистісної конфліктності в когнітивній, емоційній і поведінковій сферах. Виділено основні структури внутрішнього світу особистості, що вступають у конфлікт. Залежно від того, які сторони внутрішнього світу особистості вступають у внутрішню конфліктність, зазначені основні різновиди особистісної конфліктності. Акцентовано на тому, що розроблення даної проблеми також спричинено вимогами практики, що спрямована як на супровід і корекцію поведінки осіб, які виявляють схильність до конфліктності у процесі спілкування, у тому числі професійного, міжособистісної взаємодії, так і на розвиток саморегуляції конфліктності.*

Ключові слова: *адаптаційна конфліктність; конфліктність нереалізованого бажання або комплексу неповноцінності; конфліктність неадекватної самооцінки; мотиви; мотиваційна конфліктність; моральна конфліктність; особистісна конфліктність; показники особистісної конфліктності; рольова конфліктність; цінності; самооцінка; теорії особистісної конфліктності.*

Постановка проблеми. Актуальність дослідження спричинена нагальністю розробки суто теоретичних засад вивчення конфліктної поведінки, її ресурсів, властивостей особистості, що супроводжують прояви конфліктності та її індивідуально-психологічних особливостей. Нині нікому не потрібно доводити, що проблематика, яка пов'язана з вивченням конфліктів, має право на існування. До